

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

KORONA VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA

Rajoituksia ja hyviä käytänteitä vuonna 2020

Hyviä ideoita tullut nyt niin paljon koronan vuoksi... Tässäkin asiassa on hyvät puolensa, jos positiivisesti ajattelee.

Kaikki on niin sekavaa ja vaikeeta koronan myötä.

Perusarki muuttui todella paljon, mutta jollain tapaa uusiin toimintamalleihin on kerinnyt tottua, vaikka kieltämättä kaipaa entistä vanhaa normaalia.

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Arviointi lyhyesti	6
3	Toimintaympäristö – pienryhmiä ja lähiretkiä	8
4	Pedagogiikka – virtuaalimuseoita ja käsienpesuloruja	16
5	Huoltajat ja lapset – etävasuja ja yhteenkuuluvuutta	22
6	Yhteenveto ja kehittämissuositukset	26
	 Kooste: COVID-19-pandemian synnyttämiä varhaiskasvatuksen hyviä käytänteitä	 29
	 Lähteet	 31

1 Johdanto

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi arvioi 2020–2021 opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiantona viisivuotiaiden pedagogiikkaa sekä taito- ja taidekasvatuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita suomalaisessa varhaiskasvatuksessa (Juutinen ym. 2021). Pedagogiikan osalta arvioitiin muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018) esitettyjen viiden oppimisen alueen toteutumista, toiminnan suunnittelua ja arviointia sekä lasten ja henkilöstön välistä vuorovaikutusta. Taito- ja taidekasvatuksen nykytilaa lähestyttiin ohjaavien asiakirjojen määritelmiä mukaillen tarkastelemalla *Ilmaisun monet muodot* -oppimisen alueen toteuttamista, säännöllisyyttä sekä henkilöstön osaamista ja lisäkoulutuksen tarvetta.

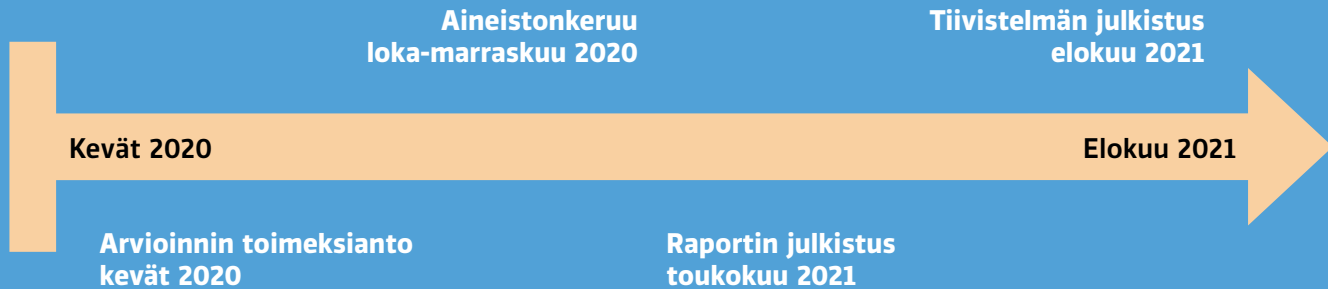
Suomessa vallitsi arvioinnin aikaan uuden koronaviruksen aiheuttama COVID-19-pandemia (tästä eteenpäin korona tai pandemia). Arviointi osoitti, että pandemia oli vaikuttanut varhaiskasvatukseen arkeen monin tavoin. Kansalliset ja paikalliset ohjeistukset ja säädökset (esim. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) olivat asettaneet pedagogiikan toteuttamiselle useita ohjeistuksia ja rajoituksia. Haasteista huolimatta pandemia näytti myös synnyttäneen varhaiskasvatukseen uusia hyviä toimintatapoja. **Tässä tiivistelmässä kuvataan pandemian aiheuttamia rajoituksia ja niiden pohjalta syntyneitä uusia toimintatapoja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä kerätyn laadullisen aineiston valossa.**

Arvioinnissa toimivat arviointiasiantuntijat Jaana Juutinen, Anna Siippainen (asiantuntijaryhmän puheenjohtaja) ja Tuomas Sarkkinen sekä johtava asiantuntija Jukka Marjanen (tilastolliset menetelmät). Lisäksi hankkeen asiantuntijajäsenenä toimivat yliopistonlehtori Marina Lundkvist (Helsingin yliopisto), yliopistonlehtori Arttu Mykkänen (Tampereen yliopisto), päiväkodin johtaja Maarit Raitala (Lahden kaupunki), yliopistonopettaja Mari-Jatta Rissanen (Jyväskylän yliopisto) ja professori Inkeri Ruokonen (Turun yliopisto). **Tiivistelmäjulkaisun on koonnut ja sen täydentävät laadulliset analyysit on tehnyt Aino Poroila.**

Tiivistelmä jakautuu kolmeen teemaan, jotka ovat **varhaiskasvatuksen toimintaympäristö, pedagogiikka** sekä **huoltajien ja lasten osallisuus**. Näiden teemojen tarkastelussa keskitytään ennen kaikkea henkilöstön raportoimiin uusiin ja hyviksi havaittuihin käytänteisiin. Näin tiivistelmä vastaa osaltaan myös varsinaisessa raportissa esitettyyn kehittämissuositukseen, jossa todetaan, että ”varhaiskasvatuksessa tulee kehittää tapoja, joilla hyviä käytänteitä voidaan jakaa. Näin pandemian oppeja voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksessa mahdollisimman laajasti nyt ja tulevaisuudessa”.

Tiivistelmän tavoitteena on yhtäältä toimia henkilöstön tukena pandemian jälkeiseen arkeen palaamisessa ja toisaalta myös varautumisessa sen jatkumiseen tai uusiutumiseen. Jokaisen tarkastellun teeman yhteyteen on lisätty kaksi pohdintakysymystä, joiden avulla lukija voi pohtia mahdollisuuksia soveltaa esiteltyjä käytänteitä oman toimipaikkansa kehittämistyöhön. Tarkastellut teemat ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen arkea ja sen kehittämistä niin pandemiatilanteessa kuin sen ulkopuolellakin.

2 Arviointi lyhyesti

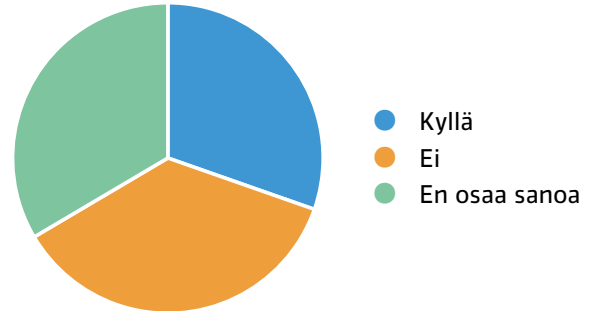

Aineistonkeruu toteutettiin sähköisenä kyselynä. Kysely suunnattiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle (lastenhoitajat, sosionomit, opettajat, erityisopettajat ja perhepäivähoitajat) kansallisesti kattavalla kaksivaiheisella satunnaisotannalla. Vastausprosentti oli päiväkodin henkilöstöllä noin 37 ja perhepäivähoitajilla noin 34, vastauksia saatiin yhteensä 3 991.

Tarkemmat tiedot arvioinnista ja sen aineistosta löytyvät raportista (Juutinen ym. 2021 luvut 5 ja 6).

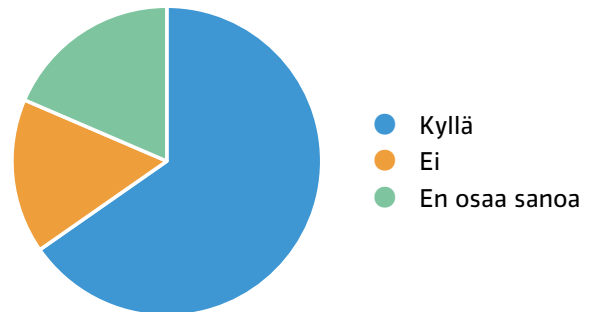
Tiivistelmässä tarkastellaan seuraavien väittämien tarkentavia avovastauksia:

Poikkeustila synnytti uusia toimintatapoja ryhmämme pedagogiikkaan, jotka ovat jääneet käyttöömme (esimerkiksi ryhmien / tilojen jako, etävarhaiskasvatuksen pedagogiset käytänteet) (n = 3880)

1098 vastaajaa kuvasi näitä uusia toimintatapoja tarkemmin avovastauksella.

Poikkeustila synnytti säädöksiä ja rajoituksia ryhmämme toimintaan ja pedagogiikkaan, jotka vaikuttavat edelleen (esimerkiksi jokin toiminta on kokonaan kielletty tai toimintaa järjestetään rajoitetusti) (n = 3872)

2 439 vastaajaa kuvasi näitä säädöksiä ja rajoituksia tarkemmin avovastauksella.

Avovastaukset analysoitiin aineistolähtöisesti. Analyysin teemat on kuvattu seuraavissa luvuissa.

3 Toimintaympäristö – pienryhmiä ja lähiretkiä

Ryhmät ja yhteistyö

Kansallisten ja paikallisten ohjeistusten mukaisesti lapsiryhmät oli pyritty vastaajien toimipaikoissa pitämään erillään toisistaan koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Tämän vuoksi esimerkiksi ryhmien yhdistelyä ja sekoittamista sekä ryhmien välistä yhteistoimintaa oli henkilöstön mukaan vältetty.

Myös yhteistyö ulkopuolisten tahojen, kuten muiden päiväkotien, perhepäivähoitajien tai koulujen kanssa oli vähentynyt tai jopa loppunut kokonaan. (Ks. myös Juutinen ym. 2021 luku 10.3.)

Lisäksi monissa toimipaikoissa pienryhmätyöskentelyn osuus päivästä oli lisääntynyt tai paikoin jopa kaikki toiminta oli toteutettu pienryhmissä. Siirtymien, ulkoiluiden ja ruokailujen porrastuksia oli myös toteutettu ja lisätty monessa toimipaikassa.

Työskentely erilaisissa ryhmäkoko-panoissa ja toiminnan porrastaminen olivat monissa toimipaikoissa olleet osa arkea jo ennen pandemiaa. Useat vastaajat kuitenkin kuvasivat, kuinka kevään 2020 poikkeustilan aikana lisääntynyt ryhmäkoko-panojen miettiminen uudelleen ja esimerkiksi pienryhmätoiminnan perusteltu käyttäminen sekä siirtymien ja toiminnan porrastaminen olivat jääneet pedagogiseksi käytänteeksi ja esimerkiksi rauhoittaneet arkea, vaikka rajoituksia olisikin purettu. Lisäksi keskittyminen pelkästään oman ryhmän toimintaan oli koettu mielekkääksi ja yhteishenkeä lisääväksi.

Pienryhmiin jakautuminen on nykyisin päivittäistä arkea, mikä on rauhoittanut sisällä meininkejä.

Emme tee parakkitoimintaa naapuriryhmän kanssa, vaan toimimme omana ryhmänämme. Tämä on ollut lapsille ja työntekijöille PALJON parempi, kun viiteryhmä, jossa työskennellään, on paljon pienempi. Arki on selkeämpää ja vaatii todella paljon vähemmän säätöä.

Vi har valt att ha nästan hela verksamheten i mindre grupper och fått mer lugn i gruppen. Vi har haft mer skapande verksamhet ute också i mindre grupper vi fortsatt med.

Olemme porrastaneet toimintaa enemmän ja keskittyneet pienryhmissä toimimiseen, mikä samalla tukee myös lasten oppimista.

Ryhmämme toimii enemmän itsenäisesti, vaikka tietysti samalla esikoulurungolla kuin 3 muutakin eskariryhmää. Vältämme suuria yhteisiä kokoontumisia. Ryhmä on varmaan tämän vuoksi tiivistynyt voimakkaasti yhteishenkiseksi niin että ryhmänä 17 lapsen ryhmässä on helppo toimia. Lapset keskittyvät ja leikkivät yhdessä.

Millaisissa ryhmissä lapset toimivat meillä tällä hetkellä?

Miten varmistamme, että lapset saavat pandemiasta huolimatta tehdä monipuolisesti asioita yhdessä erilaisissa ryhmäkokoontumissa ja halutessaan myös itsekseen?

Tilat

Ryhmien erillään pitämisen ohjeistus oli vaikuttanut vastaajien mukaan myös tilojen käyttöön ja jakamiseen toimipaikoissa. Ryhmätilojen sekoittamista ja yhteiskäyttöä oli rajoitettu.

Suuret yhteiset tilat, kuten liikunta- ja ruokasalit, olivat myös olleet pois käytöstä monissa toimipisteissä.

Osassa päiväkoteja oli ohjeistettu myös ulkotiloissa pitämään ryhmät erillään tai esimerkiksi ulkoilemaan vain tietyllä osalla pihaa.

Jotkut vastaajista totesivat ohjeistusten vaatiman tilojen jakamisen olevan vaikeaa tai jopa mahdotonta esimerkiksi jakotilojen puutteen tai tilojen ahtauden vuoksi. (Ks. myös Juutinen 2021 s. 80, 81.)

Useat vastaajat kuitenkin kuvasivat, kuinka olosuhteiden pakosta tehty tilojen uudenvuokaus ja käyttötarkoitusten pohtiminen oli johtanut pedagogisesti toimiviin ja käyttöön jääneisiin ratkaisuihin. Esimerkiksi ryhmätilojen oli havaittu soveltuvan niin ruokailuun kuin liikuntaankin, ja toisaalta ruokasalia oli mahdollista käyttää vaikkapa pienryhmätoimintaan. Lisäksi toimintaa, kuten lauluhetkiä tai pelejä ja leikkejä, oli järjestetty aiempaa enemmän pihalla ja lähiluonnossa.

Talon tiloja hyödynnetään nyt paremmin, kun ruokailutiloja on sijoitettu myös uusiin tiloihin.

Olemme käyttäneet ryhmän tiloja luovemmin liikkumiseen. Toteutamme liikuntatuokioita myös ryhmätiloissa liikuntasalin lisäksi/sijasta.

Huomasimme pakon edessä, että myös ruokasalia voi/saa käyttää esimerkiksi sadutukseen tai muuhun niin sanotusti rauhallisempaan pienryhmätoimintaan.

Sali ei ole ollut käytössä, olemme siirtäneet pelit ja leikit mahdollisimman paljon ulos ja pihalle ja kokosimme uusiakin, muun muassa Piha-Kimble ja Muistipelit pesuvälien avulla.

Meidän luontotoiminta sai uuden ulottuvuuden kun meidän toimintaympäristö on siirretty metsään. Olemme saaneet sinne myös laavun ja WC:n. Toimintamme on siirretty pitkälti metsään.

Miten käytämme toimipaikan tiloja tällä hetkellä?

Miten voimme pandemiatilanteesta huolimatta hyödyntää sisä- ja ulkotiloja sekä lähiluontoa monipuolisesti toimintaympäristöinä?

Lelut ja välineet

Koronaohjeistusten mukaisesti yhteiskäytössä olevien tavaroiden käyttöä oli pitänyt välttää hygieniasyistä. Varhaiskasvatukseen osalta tämä tarkoitti esimerkiksi toimipaikan lelujen, pelien ja liikuntavälineiden jakamisen ja kierrättämisen välttämistä ryhmien välillä. Myös esillä olevien lelujen määrää oli vähennetty.

Valtakunnallisessa ohjeistuksessa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) oli sallittu lapselle tärkeän lelun tuominen varhaiskasvatukseen. Paikallisissa ohjeistuksissa ja käytänteissä oli kuitenkin vaihtelua, sillä useampi vastaaja kertoi, että omien lelujen tuomista päiväkotiin oli rajoitettu varotoimena.

Hygieniasyistä käytössä olevien lelujen ja välineiden puhdistuksesta oli myös huolehdittu erityisen tarkasti. Lisäksi jotkut vaikeasti puhdistettavat materiaalit ja välineet, esimerkiksi muovailuvaha tai taikahiekka, olivat toistaiseksi kokonaan pois käytöstä monessa toimipaikassa.

Välineisiin ja leluihin liittyviin rajoituksiin oli keksitty monenlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi oman lelun tai pelin päiviä oli toteutettu ulkotiloissa tai kuvia hyödyntäen ja haastaville materiaaleille kuten muovailuvahalle oli pohdittu vaihtoehtoja, kuten henkilökohtaiset taikataikinat. Leluja oli valittu käyttöön lapsilähtöisemmin ja lasten kanssa oli omeltu omat unilelut päiväkotia varten.

Lelupäivä ja oman lemmikin päivä valkokankaalle heijastetuin kuvin. Ihanan rohkeasti ja avoimesti lapset kertoivat kuin luennoitsijat ikään, omasta rakkaasta lelusta tai lemmikistä.

Muovailuvahan käyttö. Taikahiekan käyttö toivottiin otettavan käytöstä pois. Kokeilemme taikataikinan tekoa ja jokainen saa oman taikinan.

Lelujen pesu lisääntyi. Leluja on käytettävissä rajallisempi määrä. Leluja otetaan esille lasten mielenkiinnon ja mm. oppimisympäristöjen mukaan.

Sisäleluihin tuli käyttöön "lelulainaamo", kaikki leikit eivät ole koko ajan esillä hygieniasyistä.

Miten hyödynnämme toiminnassamme lasten ja toimipaikan leluja ja välineitä tällä hetkellä?

Miten voimme valita leluja ja välineitä käyttöön koronaturvallisesti ja pedagogisesti perustellusti?

Retket ja vierailut

Vastaajien mukaan useissa kunnissa oli ohjeistettu henkilöstöä välttämään julkisten kulkuvälineiden käyttämistä lasten kanssa. Retket ja vierailut lähiympäristön ulkopuolelle olivat tästä syystä vähentyneet tai jääneet kokonaan pois. Lisäksi ylipäätään sisätiloihin suuntautuvat retket olivat vähentyneet tai loppuneet kokonaan. (Ks. myös Juutinen ym. 2021 s. 98.)

Osa vastaajista kuvasi, kuinka retkien pois jäämiseen vaikutti toimipaikan sijainti: kävelyetäisyydellä tai koko kunnassa ei yksinkertaisesti ollut esimerkiksi museoita, teattereita tai kirjastoja. Myös suuremmissa kaupungeissa sijaitsevilla toimipaikoilla retkimahdollisuudet olivat rajalliset, koska edellä mainitut retkikohteet oli suurelta osin suljettu pandemian vuoksi.

Rajoituksista huolimatta monissa toimipaikoissa oli järjestetty onnistuneita retkiä erilaisin koronaturvallisilla toteutuksilla. Etenkin kulttuuritoiminnassa oli hyödynnetty virtuaalisia toteutuksia, kuten etäkonsertteja ja -teatteria. Lisäksi monipuolinen retkeily lähiluontoon ja -ympäristöön oli lisääntynyt. Joissain toimipaikoissa oli innostuttu järjestämään leikin ja mielikuvituksen keinoin retkiä oman toimipaikan tiloissa.

Kävimme paljon etänä "matkoilla", muun muassa osallistuimme lasten konsertteihin etänä. Oma lähiympäristö tullut todella tutuksi, hienoja paikkoja löydetty lisää. Jokaisen syntymäpäivät juhlimme muun muassa eri retkipaikoissa.

Retket ovat kohdentuneet enemmän lähiluontoon ja siitä olemme ammentaneet ideoita toimintaamme. Päiväkotimme on meren rannalla, joten vietimme Itämeripäivää, keräämme roskia, etteivät ne ajaudu mereen, tutkimme mereen, kaloihin ja merirosvoihin liittyvää kirjallisuutta, kuuntelemme meren ääniä, laulamme kalalauluja, kävimme [akvaariossa] retkellä ja nyt aloitamme merirosvoteeman.

Koska emme voineet tehdä retkiä kauemmas julkisia kulkuvälineitä käyttämällä, suunnittelimme kuvitteelliset retket ryhmiksen tiloihin. Esimerkiksi järjestimme syksyllä toriretken terassillemme, jossa lapset saivat ostaa erilaisia vihanneksia ja marjoja ynnä muuta.

Millaisia retkiä ja vierailuita järjestämme tällä hetkellä?

Miten voimme pandemiatilanteesta huolimatta järjestää monipuolisia retkiä ja vierailuita lapsille?

4 Pedagogiikka – virtuaalimuseoita ja käsienpesuloruja

Taito- ja taidekasvatus

Edellisessä luvussa kuvatut rajoitukset varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä olivat henkilöstön mukaan näkyneet erityisesti taito- ja taidekasvatuksessa. Esimerkiksi koko talon yhteisiä laulutukioita ei järjestetty ja liikuntasalit sekä yhteiset askarteluun ja muovailuun tarvittavat välineet olivat poissa käytöstä useissa toimipaikoissa. Kuten edellä kuvattiin, myöskään taiteen ja kulttuurin kokeminen paikan päällä konsertissa, teatterissa tai museossa ei ollut rajoitusten takia suuressa osaa Suomea mahdollista.

Taito- ja taidekasvatukseen liittyviä rajoituksia ja uusia toimintatapoja kuvattiin vastauksissa runsaasti, mikä voi johtua osittain myös siitä, että taito- ja taidekasvatus oli toinen arvioinnin pääteemoista (ks. Juutinen ym. 2021 luvut 3 & 8).

Toimipaikoissa oli keksitty monenlaisia vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa eri taidekasvatuksen muotoja. Esittävän taiteen tukioita, kuten musiikki-, tanssi- tai draamahetkiä, oli järjestetty pienryhmissä ja ulkona. Askartelussa ja käsityö- sekä kuvataidekasvatuksessa oli hyödynnetty luonnonmateriaaleja. Jo edellisessä osiossa mainitut etäesitykset ja lisäksi esimerkiksi virtuaaliset museovierailut olivat tukeneet taiteen ja kulttuurin kokemista poikkeusoloissa.

Kolmen hoitajan porukalla ollaan pidetty muskaria yhden kotona, mutta nyt korona-aikana on pidetty puistomuskaria.

Korona-aikana perjantaisin ulkoilun aikana pidämme tanssituokioita alle 3 v. ryhmien kokoonpanolla.

Ei välttämättä tarvitse aina toimia sisätiloissa. Laulaa, askarella ja näytellä ihan hyvin voi lähimetsässä tai puistossa.

Toimimme paljon luonnossa askarrella ja tehden luonnon materiaaleista ilman saksia ja liimaa.

Olemme käyttäneet mm. [sovelluksen nimi] sovellusta, jonka avulla olemme päässeet tutustumaan [museon nimi] tauluihin.

Miten toteutamme taito- ja taidekasvatusta tällä hetkellä?

Miten voimme pandemiatilanteesta huolimatta järjestää monipuolista taito- ja taidekasvatusta ryhmässämme?

Ruokailu ja ruokakasvatus

Ruokailun rajoitukset liittyivät henkilöstön vastauksissa enimmäkseen jo mainittuihin toimintaympäristön rajoituksiin, erityisesti porrastamiseen sekä ryhmien ja tilojen jakamiseen ja käyttöön. Lapset olivat pandemia-aikana tyyppillisesti ruokailleet yhteisen ruokasalin sijasta omissa ryhmätiloissaan, tai ruokasalissa oli huolehdittu turvaväleistä esimerkiksi jättämällä joka toinen paikka tyhjäksi.

Lisäksi perinteisiä ruoka- ja työkasvatukseen liittyviä tehtäviä, kuten lasten omatoimista ruoan ottamista sekä pöytien kattamisen kaltaisia avustavia töitä, oli jouduttu rajoittamaan. Myös esimerkiksi lasten kanssa yhdessä leipominen, ruoan laittaminen ja kaupassa käynti oli toistaiseksi lopetettu. Ruokakasvatuksen ja ylipäätään ruokailun toteuttaminen pandemia-aikana oli kaiken kaikkiaan hyvin yleinen henkilöstön vastauksissaan nimeämä haaste.

Ruokailun käytäntöjen miettiminen uudelleen oli synnyttänyt positiivisia muutoksia joidenkin toimipaikkojen arkeen. Ryhmätiloissa tai muiden pienemmissä ryhmissä ruokailun oli koettu rauhoittavan ruokailutilanteita. Lisäksi uusien ruokailukäytäntöjen synnyttämiä ylimääräisiä hetkiä oli voitu käyttää erilaisten ohjattujen tuokioiden, kuten lauluhetkien, toteuttamiseen.

Ruokailu omassa ryhmätilassa rauhallisempaa.

Ruokailu ruokasalin tilalta ryhmätiloissa. Sen seurauksena odotteluaikeihin sijoittuvia ylimääräisiä laululeikkituokioita.

Päivän aikataulullinen rakenne muuttunut covidin takia, koska ruokailun aikataulua on pitänyt muuttaa kouluruokailun suhteen. Nyt jää pitkäkestoisempi aika ennen ruokailuun menoa ja sitä pystytään hyödyntämään paremmin.

Miten toteutamme ruokailutilanteita ja ruokakasvatusta tällä hetkellä?

Miten voimme pandemiatilanteesta huolimatta toteuttaa ruokailutilanteissa monipuolista ruokakasvatusta?

Hygienia ja siisteyskasvatus

Koronaviruksen torjumiseksi toimipaikoissa oli otettu käyttöön valtakunnallisten ja paikallisten ohjeistusten mukaisesti monenlaisia hygieniatoimenpiteitä. Käsien pesua ja käsidesin käyttöä oli lisätty, kankaiset pyyhkeet vaihdettu paperisiin ja oikeaa aivastus- ja yskimistekniikkaa harjoiteltu lasten kanssa. Muutamat vastaajat mainitsivat myös huoltajien ja / tai henkilöstön käyttävän kasvomaskeja tai visiirejä toimipaikan tiloissa.

Ohjeistusten mukaisesti niin lapset kuin henkilöstökin olivat jääneet tai lähteneet kotiin ja hakeutuneet koronatestiin hengitystieoireiden perusteella aiempaa herkemmin.

Lisäksi hygieniasta oli pidetty huoli perusteellisemmalla siivouksella: niin toimipaikkojen tilojen kuin lelujenkin säännöllisestä puhdistuksesta oli huolehdittu erityisen tarkasti.

Monet vastaajat kuvasivat, kuinka viruksen torjunnan vaatimat hygieniatoimenpiteet oli käännetty lasten kanssa toteutettavaksi pedagogiseksi siisteyskasvatukseksi esimerkiksi käsienpesulaulujen tai yhdessä siivoamisen avulla. Joissain toimipaikoissa käsihygieniasta huolehtiminen oli johtanut pedagogisten käytänteiden uudistamiseen. Esimerkiksi siirtymätilanteissa, kuten ulkoilun ja ruokailun välissä tapahtunut kirjojen itsenäinen ja omaehtoinen lueskelu, oli vaihdettu henkilöstön suunnittelemiin ja ohjaamiin toimintahetkiin.

Käsihygienian opettaminen jokaiselle lapselle ja kaikki käsienvpesut yhdessä aikuisen kanssa, jolloin lasketaan aikaa tai lauletaan laulu saippuaa hierottaessa.

Tarkempi materiaalien puhdistus, johon lapset otetaan mukaan. Pidetään huolta yhteisten lelujen ja materiaalien hyvästä kunnosta.

Ennen ruokailua lapsilla oli tapana lueskella kirjoja sen ajan, että kaikki olivat riisuneet ulkovaatteensa ja olivat valmiina kokoontumaan ruokailuun. Nyt kirjan luku on jätetty pois käsienvpesun jälkeen viruksien tarttumisen ehkäisemiseksi. Sen sijaan on pieni kokoontuminen, missä on laulua, loruilua, liikuntatehtäviä, tunnekuvia, lasten pikku esityksiä ynnä muuta sellaista. Siitä siirrymme käsidesin jälkeen ruokailemaan.

Millaista pedagogisesti tavoitteellista siisteyskasvatusta toteutamme lasten kanssa tällä hetkellä?

Miten voimme kytkeä pandemiatilanteen vaatimat hygieniasäännökset osaksi pedagogista siisteyskasvatusta?

5 Huoltajat ja lapset – etävasuja ja yhteenkuuluvuutta

Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä oli jouduttu monin tavoin rajoittamaan pandemia-aikana. Lähikontakteja oli vähennetty monissa toimipaikoissa rajoittamalla huoltajien sisäänpääsyä toimipaikan tiloihin lasta hakiessa ja viedessä. Tästä syystä myös niin sanotut ovensuukeskustelut huoltajien kanssa olivat vähentyneet.

Myös pedagoginen dokumentointi ja huoltajien tiedottaminen olivat korostuneet pandemia-aikana. Monissa toimipaikoissa oli hyödynnetty monipuolisesti digitaalisia välineitä, esimerkiksi sosiaalista mediaa, blogeja ja erilaisia keskustelusovelluksia vanhemmille viestimiseen. Myös toimipaikan ikkunoita oli usean vastaajan mukaan hyödynnetty esimerkiksi lasten tekemien töiden esittelyyn tai tiedotukseen.

Vanhempainiltoja, kevätjuhlia sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluita oli järjestetty etäyhteyksien välityksellä sekä jonkin verran myös ulkotiloissa. Yksittäiset toimipaikat olivat sallineet vasukeskustelut sisätiloissa maskien kanssa.

Monessa toimipaikassa uudet tavat pitää yhteyttä lasten huoltajiin olivat jääneet pitkäaikaisiksi käytänteiksi ja niistä oli saatu hyvää palautetta huoltajilta itseltään. Erityisesti etänä järjestettävät vasukeskustelut oli koettu useiden vastaajien mukaan jopa toimivimmiksi kuin paikan päällä tapahtuvat. Etätoteutusten koettiin helpottaneen etenkin aikataulutusta ja tuoneen syvyyttä ja rentoutta keskusteluihin henkiöstön ja huoltajien välillä.

Etänä käytävä varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelu on ollut toimiva ja tuonut minusta uudenlaista näkökulmaakin. Kun perheet ovat vastanneet kotoa käsin, usein on ollut hyvin luontevaa heille kertoa heidän lapsestaan. Vaikka nämä vanhemmat hyvin kertovat myös paikan päällä asioita, on tuonut tämä etäyhteys myös lisää syvyyttä.

Etäkevätkuulat, päiväkodin ikkunoihin ja pihalle tehtiin toiminta/tehtävärata perheille. Perheille tarjottiin tietty aika vierailu kevätjuhlissa. Vanhempien toiveesta kevätjuhlan vierailuaikaa pidennettiin. Joulujuhlaa suunnitellaan tehtäväksi samalla periaatteella.

Vanhempaintapaamisten ja kokousten pitäminen etänä on mahdollistanut sen, että niitä on mahdollista pitää muinakin aikoina, kuin niinä, joihin on ennen totuttu. Lisäksi siirtymisiin ei ole kulunut aikaa. Tällainen on jonkin verran tuonut kiireettömämpää ilmapiiriä koko ryhmään.

**Millaisia muotoja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö saa meillä tällä hetkellä?
Miten voimme pandemiatilanteesta huolimatta varmistaa kaikkien huoltajien osallisuuden varhaiskasvatuksen arjessa?**

Lasten osallisuus

Lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa olivat henkilöstön mukaan vähentäneet esimerkiksi jo aiemmissa osioissa mainitut ruokailutilanteiden muuttuminen kontrolloidummiksi sekä lelupäivien ja muiden lapsen omia tärkeitä asioita tai ihmisiä esittelevien tapahtumien jääminen pois.

Lisäksi keväällä 2020 suuri määrä lapsia siirtyi etävarhaiskasvatukseen, jolloin vastaajien mukaan jouduttiin pohtimaan erityisen tarkasti lasten ryhmään kuulumisen, yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Pandemia-aika vaati vastaajia pohtimaan toimintaympäristöä ja pedagogiikkaa uudella tavalla. Tämä oli rauhoittanut arkea ja mahdollistanut toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lasten tarpeita ja osallisuutta korostaen.

Pidämme lauluhetket oman ryhmän kesken. Antaa enemmän juuri oman ryhmän pedagogiikkaa ajatellen ja on enemmän lapsilähtöistä.

Uusia etävarhaiskasvatuksen pedagogisia käytäntöjä olemme opetelleet mm. lapsiryhmien omilla blogeilla, joiden tekemisessä myös lapset ovat saaneet olla mukana.

mera små grupper. Där man når barnen mera individuellt... Mera situationer som är lugnare och man lättare kan ta del av barnens tankar och intressen.

Etätehtävien keksiminen niille lapsille, jotka olivat kotona, aktivoi ylipäättään ajatuksia ideoita siitä, miten lapsi kokee olevansa ryhmän jäsen, mikäli on pitkään poissa.

Miten lasten osallisuudesta huolehditaan meillä tällä hetkellä?

Miten voimme varmistaa, että jokainen lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ja että heitä kuullaan heitä koskevissa asioissa myös silloin, kun osa lapsista tai koko lapsiryhmä ei ole fyysisesti paikalla tai toimintaan liittyy rajoituksia?

6 Yhteenvedo ja kehittämisuositukset

Tässä tiivistelmässä on tarkasteltu varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä, pedagogiikkaa sekä huoltajien ja lasten osallisuutta COVID-19-pandemian aikana henkilöstön näkökulmasta. Aineiston valossa pandemia-aika on ollut kuormittavaa monessa toimipaikassa. Kansallisiin ja paikallisiin ohjeistuksiin perustuvat säädökset ja rajoitukset ovat haastaneet mahdollisuuksia toteuttaa toimintaa halutulla ja totutulla tavalla. Monista vastauksista heijastuu turhautuminen pitkittyneeseen pandemiatilanteeseen ja rajoitusten jatkumiseen. Aineisto kuitenkin osoittaa, että toiminnan rajoittumisen ja supistumisen sijaan useissa toimipaikoissa oli korona-aikana luotu uusia toimintatapoja ja jopa löydetty aiempaa parempia keinoja toimintaympäristön, pedagogiikan ja huoltajien sekä lasten osallisuuden edistämiseen ja kehittämiseen.

Erilaisia uusia toimintatapoja ja hyviä käytänteitä kuvailleita vastauksia yhdisti kokemus arjen rauhoittumisesta ja sujuvoitumisesta. Tällainen rauhallisempi arki ja esimerkiksi pienemmissä ryhmissä toimiminen oli vastaajien mukaan parhaimmillaan mahdollistanut toiminnan suunnittelemisen ja toteuttamisen yksilöllisemmin lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet huomioon ottaen. Poikkeuksellinen tilanne oli vaatinut henkilöstöä arvioimaan kriittisesti toimintansa rakenteita ja kyseenalaistamaan itsestäänselvyyksiä pidettyjä käytänteitä.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö oli henkilöstön mukaan korona-aikana siirtynyt entistä enemmän ulos, lähiluontoon ja erilaisiin virtuaalisiin tiloihin. Näille toimintaympäristöille voi olla varhaiskasvatuksessa käyttöä myös pandemia-ajan jälkeen. Esimerkiksi teattereiden ja musiikkitoimijoiden etäesitykset sekä museoiden virtuaaliset näyttelyt saattavat parantaa kaikkien lasten mahdollisuuksia kokea eri kulttuurimuotoja. Etäkäytänteet eivät korvaa fyysisessä tilassa tapahtuvaa vuorovaikutusta, mutta parhaimmillaan ne voivat täydentää varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Myös oman lähiympäristön ja -luonnon hyödyntäminen osana pedagogista toimintaa voisivat hyvin jäädä pysyviksi käytänteiksi.

Alkuperäisessä arviointiraportissa (Juutinen ym. 2021) esitettiin kehittämissuosituksia, joista kaksi liittyi erityisesti COVID-19-pandemiaan varhaiskasvatuksessa. Tämä tiivistelmä on osaltaan pyrkinyt vastaamaan näihin kehittämissuosituksiin tuomalla esiin henkilöstön kokemuksia ja hyviä käytänteitä pandemia-ajan varhaiskasvatuksessa.

- 1.** *Lasten ja perheiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tarpeen käydä keskustelua siitä, miten etävarhaiskasvatusta toteutetaan ja kuinka perheisiin pidetään yhteyttä silloin, kun varhaiskasvatusta ei voida tarjota tavanomaisesti. Edelleen on syytä pohtia, tarvittaisiinko Suomessa nykyistä tarkempia kansallisia ja/tai paikallisia ohjeistuksia varhaiskasvatuksen toteuttamisesta poikkeus-aikoina.*

Poikkeusajan varhaiskasvatusta tarkasteleva tutkimus voi olla avuksi ohjeistusten kehittämisessä. COVID-19-pandemian vaikutuksia suomalaiseen varhaiskasvatukseen on tiivistelmän laatimisen aikaan jo tutkittu esimerkiksi Helsingin (Nurhonen ym. 2021) ja Jyväskylän (Saranko ym. 2021) yliopistoissa. Näissä tutkimuksissa on tarkasteltu päiväkodin johtajien, huoltajien ja lasten näkemyksiä korona-ajan arjesta. Myös esimerkiksi Opetushallitus (2021) on tuottanut tukimateriaalia korona-ajan varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Tämä tiivistelmä täydentää keskusteluja varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmalla.

Arvioinnissa ei ollut mahdollista selvittää lasten ajatuksia pandemiaan liittyen, mutta lasten kokemusten kuuleminen ja huomioiminen olisi jatkossa tärkeää lapsiryhmien arkisissa käytännöissä ja osana varhaiskasvatuksen arviointia ja kehittämistä. Jatkossa on tärkeää kiinnittää huomiota pandemian vaikutusten arviointiin lasten ja perheiden elämään lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

2. *COVID-19-pandemian myötä on syntynyt monia toimiviksi arvioituja pedagogisia käytänteitä. Varhaiskasvatuksessa tulee kehittää tapoja, joilla hyviä käytänteitä voidaan jakaa. Näin pandemian oppeja voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksessa mahdollisimman laajasti nyt ja tulevaisuudessa.*

Uusien toimintatapojen jakaminen on ollut tiivistelmän ytimessä. Tämän tavoitteen kiteyttämiseksi seuraaville sivuille on koostettu aineistosta esiin nousseita COVID-19-pandemian synnyttämiä arjen hyviä käytänteitä. Listaus voi toimia apuvälineenä ja inspiraation virittäjänä oman toimipaikan kehittämistyölle niin koronan aiheuttamassa poikkeuksellisessa ajassa kuin jokapäiväisessä arjessa pandemian väistyttyä.

Kooste: COVID-19-pandemian synnyttämiä varhaiskasvatuksen hyviä käytänteitä

- Oman ryhmän sisäisen toiminnan organisointi, henkilöstön läsnäolo sekä porrastusten ja siirtymien uudelleen arviointi arjen rauhoittamiseksi
- Niin ulko- kuin sisätilojen käyttö ja jakaminen uusilla, luovilla tavoilla sekä lähiympäristön hyödyntäminen toimintaympäristönä
- Leluja ja välineitä koskeviin hygieniaohteisiin mukautuminen ja uudenlaisten toimintamallien ideointi: ”lelulainaamot”, unilelujen ompeleminen, lelupäivät kuvien avulla ja niin edelleen
- Retkien toteuttaminen lähiluonnossa, virtuaalisesti sekä mielikuvituksen ja leikin keinoin: vuoden kierron tarkkaileminen, etäkonsertit ja mielikuvitusretket toimipaikan tiloissa
- Taito- ja taidekasvatuksen toteuttaminen ulkona, etäyhteyksin sekä ohjatuissa ja pedagogisesti suunnitelluissa pienryhmissä: askartelu luonnonmateriaaleista, virtuaalimuseot ja lauluhetket pienryhmässä
- Ruokailun käytänteiden, kuten ruokailutilojen ja -aikojen, kriittinen tarkastelu ja uudistaminen
- Hygieniasta huolehtiminen yhdessä lasten kanssa pedagogisesti tavoitteellista siisteyskasvatusta hyödyntäen

- Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja osallisuuden kehittäminen sekä uusien vuorovaikutusmuotojen ideointi: etävasukeskustelut, tiedotus ja pedagoginen dokumentointi sähköisten välineiden avulla
- Lasten osallisuudesta ja yhteenkuuluvuuden tunteesta huolehtiminen kaikessa toiminnassa on henkilöstön tehtävä: osallisuus ei ole vain osallistumista. Jos osa tai kaikki lapsista on etävarhaiskasvatuksessa, korostuu se, että henkilöstö rakentaa tietoisesti ryhmähenkeä, yhteenkuuluvuutta ja mahdollisuuksia osallisuudelle uudella tavalla, esimerkiksi kirjein, puheluin tai vaikkapa erilaisia digitaalisia alustoja hyödyntämällä.

Lähteet

Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M.-J. ja Ruokonen, I. (2021). Pedagogisia jatkumoit ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Karvi julkaisut 9:2021. https://karvi.fi/app/uploads/2021/05/KARVI_9_2021.pdf. (Luettu 9.8.2021.)

Nurhonen, L., Chydenius, H. & Lipponen, L. (2021). Korona tuli kylään -tutkimushankkeen loppuraportti: Koronakriisin vaikutuksia varhaiskasvatukseen. Helsingin yliopisto. https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/163983646/Korona_tuli_kytaan_tutkimushankkeen_loppuraportti.pdf. (Luettu 9.8.2021.)

Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. (Luettu 9.8.2021.)

Opetushallitus (2021). Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja koronatilanteesta palautuminen 1.8.2021. alkaen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatuksen-jarjestaminen-ja-koronatilanteesta-palautuminen-182021>. (Luettu 9.8.2021.)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos & Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021). Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön suositus opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjille koronavirusepidemian aikana. <https://minedu.fi/documents/1410845/22330894/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+5.8.2021.pdf/6722005f-4af6-91fa-2b52-1cc7bf4e36e0/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+5.8.2021.pdf/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+5.8.2021.pdf>. (Luettu 9.8.2021.)

Saranko, L., Alasuutari, M. & Sulkanen, M. (2021). Varhaiskasvatuspalvelut koronapandemian aikana. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75197/JYU_Reports_2_978-951-39-8614-8_jyx.pdf?sequence=6&isAllowed=y. (Luettu 9.8.2021.)

KARVI

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI
kirjaamo@karvi.fi
vaihte: 029 533 5500
karvi.fi

Tiivistelmä perustuu julkaisuun Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M.-J. ja Ruokonen, I. (2021). Pedagogisia jatkumoita ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa.

Tiivistelmät 4:2021
KANSIKUVA CroMary / Shutterstock.com
TAITTO PunaMusta Oy
ISBN 978-952-206-653-4 nid.
ISBN 978-952-206-654-1 pdf
ISSN 2669-817X (painettu)
ISSN 2669-8811 (verkojulkaisu)
PAINO PunaMusta Oy, Helsinki
@ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus